

Слободен софтвер Македонија

<http://slobodensoftver.org.mk>

info@slobodensoftver.org.mk

М И С Л Е Њ Е

**за Предлог националната стратегија за
унапредување на остварувањето на авторското
право и сродните права во Република Македонија.**

EMIT

Скопје, ноември 2007

Авторско право (C) 2007 Слободен софтвер Македонија, ул. „Злате Михајловски“ бр. 26,
1000 Скопје, Република Македонија

Дозволено е правење на еднакви копии на овој документ во било кој медиум сè додека е
вклучена оваа забелешка.

Содржина

1. Вовед: создавање и користење на културата.....	5
2. Препораки за мерки и активности.....	6
2.1. Јавен директориум за дела за кои авторското право не е истечено. .6	
2.2. Јавен директориум за дела за кои авторското право е истечено т.е. дела кои се во јавен домен или се достапни под слободна лиценца.....	6
2.3. Македонски проект Гутенберг.....	7
2.4. Јавен домен за сите содржини кои се создадени од Владата на Р. Македонија или други државни институции или пак се финансиски поддржани со средства од буџетот на Републиката.....	7
2.5. Создавање услови за ослободување на дела сирачиња (англиски orphaned works)	8

Резиме

Предлог националната стратегија за унапредување на остварувањето на авторското право и сродните права во Република Македонија во текстот кој е моментално достапен на јавноста во најголема мерка се фокусира кон подржување на само еден тип на содавање на авторско дело, а тоа е создавање заради директна финансиска корист. Исто така стратегијата е насочена кон воведување нова регулација и рестрикции, и воспоставување на оперативни механизми за поефикасна контрола.

Ние во Слободен софтвер Македонија сметаме дека вака составената стратегија не ги одразува интересите на сите граѓани на Република Македонија, не успева да ги опфати современите текови од областа на авторското право и сродните права особено во контекст на Интернет и дигиталното доба во кое живееме и создава простор за воведување на уште поголеми рестрикции во однос на тоа кои права ќе ги имаат корисниците на авторските дела од било кој вид или тип.

Понатаму, стратегијата воопшто не ги споменува концептите за слободно користење (англиски fair use) и јавен домен (англиски public domain). Наше мислење е дека овие играат значајна улога во развојот на културата и дека треба да се преземат мерки за нивно активно промовирање во јавноста.

Бидејќи рокот кој е оставен за јавна расправа е прекраток, ние немаме доволно време да обезбедиме коментари за сите точки наведени во предлог текстот. Затоа доставуваме коментари кои се на места воопштени, но на места содржат и конкретни предлози за некои активности или инструменти кои можат да го најдат своето место во стратегијата.

Слободен софтвер Македонија е подготвена да помогне во спроведувањето на предложените активности, јакнење на јавната свест и поддршка на јавниот интерес и да одговори на предизвикот за создавање на слободна култура.

1. Вовед: создавање и користење на културата

Пред да ги образложиме нашите коментари и предлози сметаме дека е корисно да го свртиме вниманието кон создавањето на културата, сфатена во најширока смисла, низ историјата во Република Македонија.

Во нашата земја концептот за авторско право и регулативите за него се релативно нови во споредба со некои други земји. Имајќи го ова на ум, важно е да забележиме дека значаен дел од она што го сметаме за традиционална вредност на нашата култура е создадено без да постојат вакви регулативи. Ова лесно доведува до заклучок дека голем број на автори поттикот за создавање на креативни дела не го гледаат во постоењето на соодветна законска заштита. Дури и денес постојат голем број на луѓе кои создаваат без воопшто да бидат свесни за регулативите од областа на авторските права. Можностите кои дигиталната технологија ги нуди го прават креативното работење уште полесно и строгите примени на законските регулативи кои наметнуваат ограничувања, било од финансиска или правна гледна точка, ќе делуваат контра продуктивно на создавањето на нови дела и тоа, можеби најважно, помеѓу младата популација од каде што треба да произлезат новите автори.

Во оваа смисла, сметаме дека е важно стратегијата да потцрта кои се основните гарантирани права кои корисниците ги имаат при употребата на делата од областа на културата. Доколку овие се претесни да одговорот на предизвиците на новото време, тогаш сметаме дека треба да се направат напори истите да се прошират до оној степен до кој е потребно за надлежните институции да не ги третираат активностите на споделување и креативност како прекршоци или казниви дела.

Во однос на веќе предложените инструменти посебно сметаме дека инструментот 7.2. Награди за пријавени повреди на АПСП е крајно опасен и штетен и поттикува коруптивна пракса помеѓу чинителите. Исто така сметаме дека инструментот 12.3. Одлука за висината на вкупниот

надоместок за репродуцирање на авторско дело за приватно копирање е непотребно навлегување во приватноста на луѓето. Приватната употреба на било кои дела не треба да биде регулирана и оттука ваквиот инструмент е непотребен во дадениот контекст, и претставува товар на граѓаните за надоместување на загубите од неуспешните деловни модели на компаниите чија дејност е издавање на авторски дела. Ова уште повеќе затоа што некои граѓани можат да бидат доведени во дискриминирана положба, бидејќи можат да користат уреди или носачи, но никогаш нив да не ги користат односно, не снимат авторски дела или снимаат авторски дела за кои самиот автор дал дозвола да бидат снимани или дистрибуирани без надоместок (издадени под слободни лиценци¹).

2. Препораки за мерки и активности

Сигурно, првото дополнување на стратегијата треба да биде во смисла на тоа дека таа, покрај од меѓународните обврски и деловните интереси, исто така поаѓа од интересите на граѓаните на Република Македонија и нивните креативни потреби како автори и интересите како корисници на дела од областа на културата.

2.1. Јавен директориум за дела за кои авторското право не е истечено

Во стратегијата се наведува предлог инструмент за статистика за повреди на авторско право и сродни права (инструмент 1.1). Наспроти тоа ние предлагаме дека е поважно да постои евиденција на делата кои се под заштита на Законот за АПСП. Ова ќе овозможи граѓаните да имаат увид во тоа кои дела уживаат заштита и според тоа можностите за нивна употреба се во рамките на основните гарантирани права. Ова е многу покорисен и позитивен пристап, отколку броењето на повреди на

¹ <http://creativecommons.org/about/>

авторското право.

2.2. Јавен директориум за дела за кои авторското право е истечено т.е. дела кои се во јавен домен или се достапни под слободна лиценца

Како дополнување на горниот инструмент сметаме дека е особено важно да се води евиденција за тоа кои авторски дела смеат слободно да се користат. Ова важи за делата за кои е истечено авторското право или делата кои авторите самостојно ги ставиле во јавниот домен или ги објавиле под некоја слободна лиценца. Слободна лиценца² е лиценца (договор) која овозможува делото слободно да се користи и изведува, слободно да се изучува и да се искористат информациите добиени од него, слободно да се редистрибуира и слободно да се дистрибуираат дела базирани на него. Вакви лиценци се веќе достапни во рамките на проектот Creative Commons³.

2.3. Македонски проект Гутенберг

Проектот Гутенберг⁴ е меѓународен проект за создавање на дигитална база на дела кои се во јавниот домен која е достапна на сите. Сметаме дека ќе биде од голема корист доколку македонските дела кои се во јавен домен, исто така бидат дигитализирани и достапни на Интернет. Со тоа ќе се овозможи зголемен пристап до овие дела од што корист секако ќе имаат сите граѓани на Република Македонија.

2 <http://freedomdefined.org/Definition/Mk>

3 <http://creativecommons.org/international/mk/>

4 http://www.gutenberg.org/wiki/Main_Page

2.4. Јавен домен за сите содржини кои се создадени од Владата на Р. Македонија или други државни институции или пак се финансиски поддржани со средства од буџетот на Републиката

Според сегашниот Закон за АПСП службените текстови не се третираат како авторско дело, цитираме:

Член 5

Како авторско дело во смисла на овој закон, не се смета: идеја, концепција, откритие, како и службен текст од законодавна, извршна и судска област и нивен превод, кога е објавен како службен текст (во натамошниот текст: друго дело).

Сметаме дека оваа одредба треба јасно и недвосмислено да се прошири така што ќе ги опфаќа сите содржини кои произлегуваат од државните институции или се финансирани од нив, на пример: веб-страниците на државните институции, документите кои се создадени од државните институции и претставуваат јавен интерес (како оваа стратегија) и сл. Во оваа смисла сите документи, почнувајќи од законите и другите прописи, треба да бидат достапни на веб-страница која ќе овозможи истите да се користат без ограничувања во однос на копирањето и дистрибуирањето.

2.5. Создавање услови за ослободување на дела сирачиња (англиски orphan works) или други дела за кои не постои комерцијален интерес

Несомнено постојат голем број на дела кои повеќе не се комерцијално достапни во јавноста поради мал интерес или пак за кои е тешко да се одреди кој е носителот на авторските права. Затоа сметаме дека овие дела треба да добијат посебен третман, во смисла на тоа дека и покрај потешкотиите истите треба да бидат достапни за оние граѓани на кои им се потребни. Со тоа тие повторно ќе бидат дел од културната размена и надоградување.

2.6. Аткивно промовирање на концептите за слободна култура, јавен домен и слободно користење

Промовирањето на овие концепти и тоа особено помеѓу младата популација (средношколци и студенти). Ова може да се постигне преку спроведување на едукација за можностите кои овие ги нудат како и за споделувањето на креативноста, колаборативното создавање и надградување на туѓите дела со цел создавање на нови културни вредности.